

Felipe V en de Nueva Planta

Carlos II, de laatste der Spaanse Habsburgers, liet zijn rijk na aan Philippe de Bourbon, hertog van Anjou en een kleinzoon van Louis XIV, de Franse Zonnekoning. Philippe de Bourbon werd geboren op 13 december 1683 te Versailles als tweede kind van kroonprins Louis de France. Hij ontwikkelde zich tot een teruggetrokken persoon die zich bij zijn vertrek naar Spanje zwaarmoedig betoonde, een eerste teken van zijn later veelvuldig optredende depressiviteit. Net als zijn roemrijke voorganger Carlos I werd hij tot koning van Spanje uitgeroepen – als Felipe V – op de jeugdige leeftijd van zeventien jaar en net als Carlos I sprak hij toen nog geen woord Spaans en had hij geen notie van wat er zich op het Iberisch schiereiland afspeelde. Toch werd zijn intocht in Madrid op 14 april 1701 een ware triomf. De Habsburgse keizer Leopold I van het Heilige Roomse Rijk weigerde de wilsbeschikking van Carlos II te aanvaarden en schoof een eigen pretendent voor de Spaanse troon naar voren: aartshertog Karl von Österreich, ofwel Carlos III, waarna de Spaanse Successieoorlog begon. Deze naam suggereert dat het de strijdende partijen ging om de vraag wie de rechtmatige opvolger was van Carlos II, maar in feite was het een voortzetting van de aloude machtsstrijd tussen de grote mogendheden om de hegemonie in Europa. Hierin keerde de de Grote Alliantie van Oostenrijk, Engeland en de Republiek der Nederlanden zich tegen de Spanjaarden en Fransen.

Vanaf 1705 ontwikkelde de Successieoorlog zich ook als een intern conflict in Spanje tussen aanhangers van Felipe V en de Oostenrijkse troonpretendent. Eind van dat jaar landden Oostenrijkse troepen aan de Catalaanse kust. Barcelona gaf zich over en Carlos III werd met gejuich ontvangen en erkend als de legitieme opvolger van Carlos II. In 1710 veroverden de troepen van Carlos III Madrid, maar de Madrilenen wisten Carlos heel duidelijk te maken dat de Habsburger daar niets te zoeken had. Er restte Carlos III weinig anders dan de hoofdstad te verlaten waarmee hij in feite zijn aanspraken op de Spaanse troon opgaf. Daarbij speelde een rol dat hij de overleden keizer Leopold opvolgde als Karl VI, waardoor zijn belangstelling voor de Spaanse kroon enigszins taande. Er volgden onderhandelingen die resulteerden in de vrede van Utrecht in 1714. Alle Spaanse gebieden buiten het Iberisch schiereiland (Napels, Milaan, Sardinië, Luxemburg en de Nederlanden) gingen over in handen van de Oostenrijkse Habsburgers.

Felipe V
1683-1746

Toen Felipe V aantrad als koning van Spanje bestond het land nog altijd uit verschillende rijken met elk hun eigen wetgeving. Hij werd gekroond als koning van Castilië, maar moest, om zich te verzekeren van de erkenning als soeverein van Aragón of Navarra, trouw zweren aan hun aloude rechten. Felipe maakte daar een eind aan door introductie van uniforme wetgeving voor geheel Spanje: de zogeheten *Nueva Planta*. Vanaf 1716 heerste er in geheel Spanje een min of meer gelijke fiscale wetgeving en verdwenen de bestaande douanemuren tussen Castilië en Aragón. Ook de regionale gerechtshoven verdwenen en nieuwe rechters werden voortaan door de Spaanse kroon benoemd. Voor de Spaanse regering betekende de Nueva Planta een stijging van staatsinkomsten omdat van de belastingen die voordien geheven werden in Aragón nu een deel in de centrale schatkist terechtkwam.

Begin 1714 overleed Felipe's vrouw, Maria de Savoye, die vier mannelijke nakomelingen had gebaar, waarvan er twee, Luis en Fernando, hun vader zouden opvolgen als koning van Spanje. De koning hertrouwde met prinses Isabel de Farnese, een nicht van de hertog van Parma. De komst van Isabel was zeker van invloed op het buitenlands beleid van Spanje dat met de verovering van Sardinië en Sicilië het verdrag van Utrecht schond. De *Quadruple Alianza* van Groot-Brittannië, de Nederlanden, Frankrijk en Oostenrijk dwong Felipe tot terugtrekking.

Luis I van Spanje
1707-1724

In 1724 was Felipe V er zo slecht aan toe dat hij abdiceerde ten gunste van zijn oudste zoon, Luis, die slechts zeven maanden regeerde voordat hij bezweek aan de pokken. Dat bracht Felipe V opnieuw op de troon.

Na het tekenen van de vredesverdragen van Utrecht in 1714 knoopten Spanje en de Republiek der Nederlanden normale diplomatieke betrekkingen aan. Als gezant en later ambassadeur zond de republiek Johan Willem baron van Ripperda naar Madrid. In 1725 stuurde Felipe V hem op een diplomatieke missie naar de Oostenrijkse hoofdstad wat leidde tot het verdrag van Wenen. Keizer Karl VI - die het verdrag van Utrecht niet getekend had en tot dan toe nog altijd pretendent was van de Spaanse troon - erkende Felipe V als legitieme koning van Spanje.

Van zijn kant zag Felipe V af van zijn aanspraken op de Franse troon. Ook verleende hij de Oostenrijkers belangrijke handelsrechten waardoor zij via Oostende commerciële activiteiten konden ontplooiën in Amerika. Dat viel slecht bij ander mogendheden en weer werd een Europese alliantie gesmeed, dit keer bestaande uit Groot-Brittannië, Frankrijk, Pruisen, Denemarken, Zweden en de Republiek der Nederlanden met als doel ervoor te zorgen dat de afspraken van het verdrag van Utrecht werden nagekomen. Het geschil tussen Spanje en Groot-Brittannië over Gibraltar liep hoog op. Felipe V slaagde er niet in gewapenderhand deze fortificatie te veroveren en zag zich genoodzaakt zijn aanspraken op Gibraltar op te geven. Eind 1729 tekenden Frankrijk, Engeland en Spanje de vrede, waarmee Felipe V en zijn echtgenote zich wisten te verzekeren van het recht op erfopvolging van hun zoon prins Carlos van het hertogdom van Parma, het geboorteland van zijn moeder.

Gedurende de volgende decennia werden drie verdragen (1733, 1743 en 1761) gesloten tussen de monarchen uit het huis van Bourbon, de zogeheten *Pactos de Familia* (familieverdragen). De eerste keer dat Spanje Frankrijk op deze manier steunde was tijdens de Poolse Successieoorlog die eindigde met het verdrag van Wenen in 1738 waarbij Frankrijk de Poolse troon aan de Oostenrijkse pretendent liet en prins Carlos van Bourbon erkend werd als koning van Napels en Sicilië in ruil voor opgave van zijn rechten op het hertogdom van Parma. In 1748 viel Parma toe aan zijn broer, prins Felipe, de grondlegger van de dynastie Borbón-Parma en voorvader van Carel Hugo, de echtgenoot van prinses Irene van Oranje.

Felipe V was manisch-depressief en dat leidde tot bizar gedrag in zijn latere leven. Hij hield er een dagindeling op na die velen tot wanhoop bracht. Diner om vijf uur 's morgens, om zeven uur naar bed en ontbijt rond het middaguur. Pas 's nachts om twee uur ontbood hij zijn ministers voor overleg. Felipe V overleed in 1746 en had langer geregeerd dan welke Spaanse koning ooit: 45 jaar en 21 dagen.